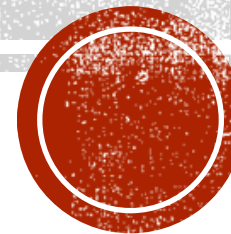

ROZWÓJ JEZYKA POLSKIEGO

Podręcznik „Ponad słowami” Nowej Ery, cz.1, s. 293-296.

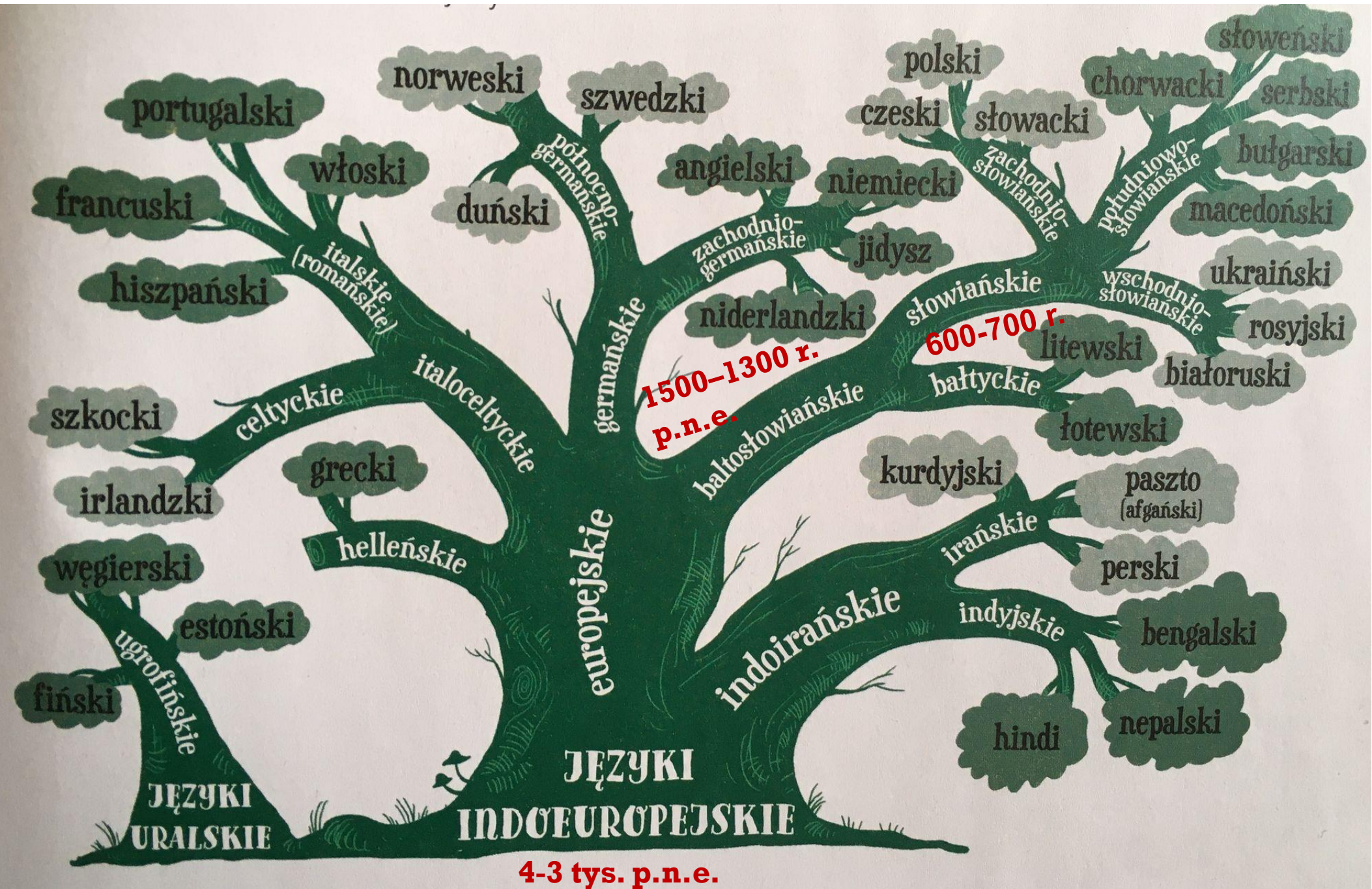

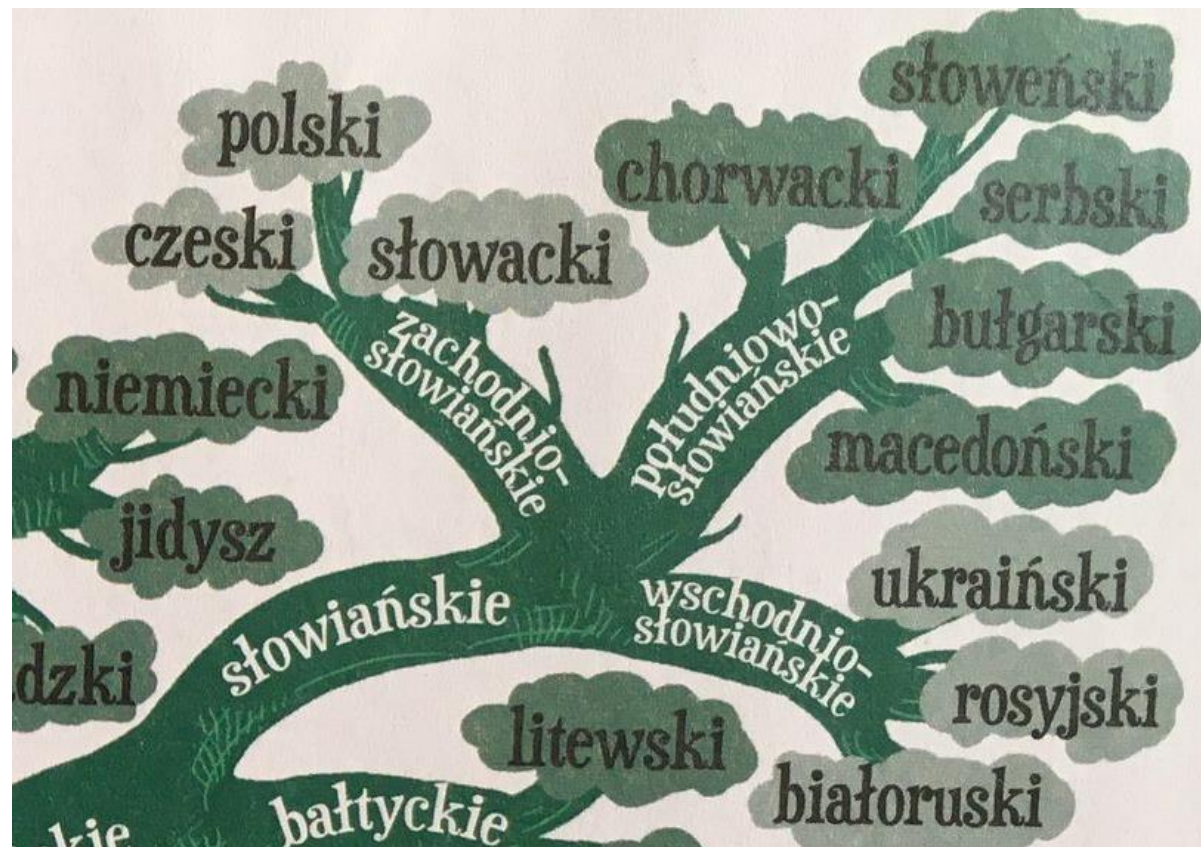
- Rodzina językowa języka polskiego:
 - **Język praindoeuropejski,**
 - **Język prasłowiański,**
 - **Języki wschodnio-, południowo- i zachodniosłowiańskie.**
- Zmiany fonetyczne:
 - Palatalizacja,
 - Przegłos polski,
 - Zanik jerów i wokalizacja,
 - Zanik iloczasu.
- Zmiany fleksyjne:
 - Zanik liczby podwójnej,
 - Zanik czasu zaprzeszłego,
 - Zanik odmiany prostej przymiotnika.
- Zmiany leksykalne.
- Zmiany składniowe.

PO TEJ LEKCJI KOJARZYCIE TE SŁOWA

I umiecie przynajmniej
w jednym zdaniu je wyjaśnić.

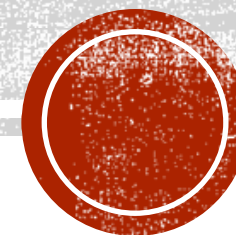

Podział języków słowiańskich:

Południowosłowiańskie:
chorwacki, serbski,
słoweński...

Wschodniosłowiańskie:
ukraiński, rosyjski,
białoruski...

Zachodniosłowiańskie:
czeski, słowacki, **polski**.

ZMIANY FONETYCZNE

- Palatalizacja,
- Przeglós
polski,
- Zanik jerów,
- Zanik
iloczasu.

- Palatalizacja to po naszymu zmiękczenie spółgłoski.
- Zmiana w wymowie niektórych spółgłosek pod wpływem sąsiadujących samogłosek przednich: **e, ę, i**

k → c, cz,

g → ż, dz,

ch → sz

PALATALIZACJA

Słonko : słońce,
słoneczko,

Waga: ważyć, wadze,

Mucha : muszka,

Noga : nóżka,

Słuchać : słyszeć.

- W towarzystwie niektórych spółgłosek zaczęto inaczej wymawiać niektóre samogłoski.
- Samogłoska **e** przeszła w **o** lub **a**, gdy znajdowała się przed spółgłoską przedniojęzykową twardą (**d, t, s, z, n, r, ł**)
- Miał miejsce w IX i X w. n. e.

PRZEGŁOS POLSKI

Lesie : las,

Wierzę : wiara,

W ciele : ciała,

Wieniec : wianek,

W kościele : do kościoła,

ZANIK JERÓW I WOKALIZACJA

Pies – psa,

Sen – snu,

Mech – mchu,

- Jery to samogłoski zredukowane, półsamogłoski.
- W języku staropolskim istniała zasada otwartej sylaby. Każda sylaba musiała kończyć się samogłoską.
- Jery były miękkie (ь) lub twarde (Ъ). Jery miękkie zmiękczały poprzedzającą spółgłoskę.
- Każdy jer w wymowie zajmował pozycję mocną lub słabą. Pierwszy jer od końca wyrazu zawsze był słaby, a potem na przemian.
- Jery mocne uległy wokalizacji w "e". Jery słabe zaniknęły.
- рѣсѣ - рѣса
- Występowanie jerów w staropolskiej wersji wyrazu podejrzewamy, kiedy występuje oboczność "e:0".
- W żadnym zabytku języka polskiego nie stwierdzono zapisu jerów, więc z pewnością zniknęły w epoce przedpiśmiennej (przed XII w.).

- W prasłowiańszczyźnie i w języku staropolskim istniał iloczyn - różnicowanie długości wymawianych samogłosek.
- Samogłoski mogły być długie, krótkie lub zredukowane (jery).
- Różnice zanikły przed XVI wiekiem.
- Długie **o** przekształciło się w **ó**, również: **ę** w **ą**.

ZANIK ILOCZASU

Koło : kółko,

Wozić : wóz,

Męża : mąż.

ZADANIE

Oboczność

– współistnienie w języku wymieniających się elementów fonetycznych lub morfologicznych danego wyrazu.

(Źródło: sjp pwn)

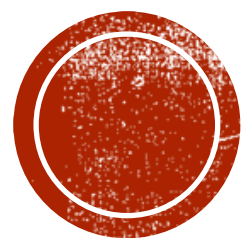
Określ, która zmiana fonetyczna odpowiada za te oboczności:

- ręka – ręce
- (palatalizacja),
- żenić się : żona
- (przegłos polski),
- dzień – dnia
- (zanik jerów),
- worek – wór
- (zanik iloczasu),
- niesiesz – niosę
- (przegłos polski),
- mierzyć - miara
- (przegłos polski)

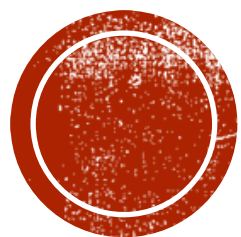
ZMIANY FLEKSYJNE

- Zanik liczby podwójnej,
- Zanik czasu zaprzeszłego,
- Zanik odmiany prostej przymiotnika.

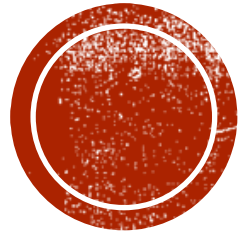
LICZBA PODWÓJNA

Mądrej głowie dość **dwie** słowie,
Rękami – **rękoma**; oczami – **oczyma**;

ODMIANA PROSTA PRZYMIOTNIKA

Wart, zdrów, gotów, wesół, rad.

CZAS ZAPRZESZŁY

Był zrobił – zrobił – robi – zrobi/będzie robił

ZMIANY LEKSYKALNE

Jak sądzisz, które
słowo ma rodowód
prasłowiański?

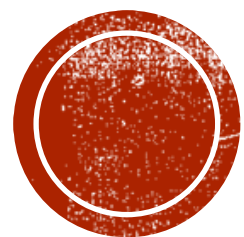
- Jabłko /
pomarańcza
- Nóż / parasol,
- Kamień / cegła,
- Słońce / kosmos.

ZMIANY SKŁADNIOWE

Znajdź kilka
archaizmów
składniowych
w poznanych
tekstach

BOGURODZICA

To najstarsza polska pieśń religijna i równocześnie najwybitniejszy zabytek języka polskiego.

KONIEC

Na podstawie podręczników z wydawnictwa Nowa Era oraz GWO,
O języku polskim Renaty Przybylskiej i
<https://polszczyzna.pl/skad-wzial-sie-jezyk-polski/>

